Бюджетний барометр №9 (вересень 2021 року)

1. У вересні Мінфін збільшив місячний план доходів Державного бюджету (за загальним фондом) на 10 млрд грн - з 72,4 до 82,4 млрд грн. Але навіть такий збільшений план вдалося перевиконати. Фактичні надходження до бюджету у вересні становили 83,3 млрд грн (за загальним фондом).

Збільшено план доходів від податку на прибуток (на 4 млрд грн до 5,3 млрд грн), та від «імпортного» ПДВ (на 6 млрд грн до 38 млрд грн). Щоправда, надходження від податку на прибуток виявилися значно нижчими від "нового" плану (становили лише 1,5 млрд грн). Надходження від імпортного ПДВ - дещо нижчі від "нового" плану (37,8 млрд грн, за даними Мінфіну). Перевиконання місячного плану доходів у вересні ж вдалося досягти за рахунок більших за планові надходження від ПДФО (+0,5 млрд грн до плану), внутрішнього ПДВ (+0,6 млрд грн до плану) та неочікувано більших надходжень від рентних платежів (+2,2 млрд грн). Останнє, найвірогідніше, зумовлено зростанням цін на природний газ на світових ринках. Важливо, що у вересні суттєво збільшився обсяг відшкодування ПДВ - до 14,2 млрд грн проти 10,8 млрд у серпні.

2. У вересні Уряд значно прискорив фінансування видатків: при плані 113,9 млрд грн (за загальним фондом) фактично профінансовано 109,7 млрд грн. Тим не менш, з початку року ще й досі непрофінансовано 69 млрд грн планових видатків за загальним фондом та 30,9 млрд грн за спеціальним фондом.

3. Недовиконання видатків зумовлено трьома ключовими причинами. Перша - невчасне використання органами влади тих коштів, які вже надані Держказначейством: за січень-вересень їхня сума склала 58,3 млрд грн (за загальним фондом держбюджету).

Друга причина - економія Уряду на обслуговуванні держборгу (9,3 млрд грн) та сплаті за гарантійними зобов'язаннями (3,1 млрд грн). Це є позитивною новиною, а також наслідком міцнішої гривні порівняно з обмінним курсом, який закладався при плануванні бюджету (у бюджет на 2021 рік закладався курс 29,1 грн/$, тоді як у вересні 2021 року він становив 26.7 грн/$).

Нарешті, третя причина - це те, що окремі органи влади ще й досі не затвердили всі необхідні для фінансування документи - паспорти бюджетних програм. На 5 жовтня не затверджено паспорти близько 5%, або 24 бюджетних програм на загальну суму 3 млрд грн, з них по три паспорти припадає на МОН, МінДовкілля, Мінагро та Мінінфраструктури.

Серед програм, по яких ще не затверджено відповідну бюджетну документацію, найважливішими є такі (назва бюджетної програми і плановий обсяг фінансування на 2021 рік):

- Будівництво залізнично-автомобільного мостового переходу через р.Дніпро у м.Києві (з підходами) на залізничній дільниці Київ-Московський-Дарниця (МІУ) - **500 млн грн.**
- Розрахунки за борги перед авіакомпаніями за перевезення громадян під час карантину та в період запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (МІУ) - **104 млн грн.**
- Проведення інвентаризації земель та оновлення картографічної основи Державного земельного кадастру (МінАПК) - **237,8 млн грн.**
- Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів (МОН) - **24,7 млн грн.**

4. З урахуванням такої динаміки доходів та видатків у вересні Уряд звів бюджет із дефіцитом, близьким до планового: 26,1 млрд грн (за загальним фондом) при плані 31,3 млрд грн. В цілому ж з початку року дефіцит сягнув 39,8 млрд грн при плані 141,1 млрд грн.

5. Найбільшим викликом для Мінфіну у вересні було вчасно погасити значний обсяг боргів - 76,9 млрд грн, із них 64 млрд грн за зовнішніми запозиченнями. Україна погасила третю серію єврооблігацій, випущених під час реструктуризації боргу 2015 року. Загальна сума платежу становила понад $1,3 млрд. Ще $0,5 млрд (або близько 9,5 млрд грн в еквіваленті) було сплачено за позиками МВФ.

6. Для виплати боргів у серпні Уряд акумулював кошти на своїх рахунках. Завдяки профіциту загального фонду держбюджету у серпні він сконцентрував на єдиному казначейському рахунку Держказначейства вільну ліквідність на 24,9 млрд грн. У вересні, за нашими оцінками, уряд використав майже 42 млрд грн вільної ліквідності аби здійснити платежі по боргах.

7. Також, за даними Мінфіну, у вересні для здійснення платежів за боргами та фінансування дефіциту бюджету він використав $1,4 млрд із тих $2,7 млрд, що надійшли Україні від МВФ у рамках додаткової емісії спеціальних прав запозичень (СПЗ) у серпні.

8. Завдяки вересневим погашенням загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу України продовжив знижуватись. За січень-серпень його обсяг скоротився з 2 трлн 552 млрд грн до 2 трлн 485 млрд грн. Обсяг гарантованого боргу знизився з 292,6 млрд грн до 285,4 млрд грн, зокрема через те, що Мінфін виконав гарантійні зобов'язання за позикою Державної іпотечної установи (ДІУ) на 1,8 млрд грн.

9. Водночас, є і зворотній бік цієї медалі: Мінфінові не вдається запозичувати на зовнішньому і внутрішньому ринках той обсяг коштів, який передбачено в розписі. У вересні Мінфін запозичив 79% від плану в 74,4 млрд грн. При цьому 20,7 млрд грн (з урахуванням коштів, запозичених 31 серпня) було отримано на

внутрішньому ринку, а 37,9 млрд грн - на зовнішньому, але всю цю суму - за рахунок коштів від розподілу СПЗ, про що йшлося вище. В цілому ж з початку року відставання від плану запозичень складає вже 104 млрд грн.

З урахуванням економії видатків та перевищення планових надходжень (за умови відсутності збільшення плану надходжень на 39,6 млрд грн, що закладено в проекті закону №6052) фактичні потреби у запозиченнях є дещо нижчими.

10. Аби вийти на плановий рівень фінансування видатків та здійснити боргові виплати, до кінця року Мінфінові потрібно значно прискорити темпи запозичень. За жовтень—грудень йому відповідно до плану потрібно залучити з усіх джерел іще 235 млрд грн. Весь обсяг цієї суми Мінфін планує запозичити на внутрішньому ринку. Це - майже стільки ж, скільки уряд зміг запозичити всередині країни за 9 попередніх місяців року (260 млрд грн). У листопаді-грудні Мінфін за розписом планує запозичувати по 87 млрд грн щомісяця.

Невеликою допомогою в цьому буде те, що у вересні уряд отримав обіцянку від ЄС (але поки не отримав коштів) виділити в поточному році Україні ще 600 млн євро (близько 18 млрд грн в еквіваленті) другого траншу програми макрофінансової допомоги.

11. Тим не менш, Мінфінові буде вкрай важко впоратись із таким обсягом запозичень без підтримки з боку міжнародних донорів, активізації попиту нерезидентів на українські папери чи непрямої підтримки НБУ. У вересні обсяг ОВДП у власності нерезидентів скоротився на 0,3 млрд грн.

12. Позитивна новина: у вересні відновилася сприятлива динаміка надходжень від ЄСВ після сезонного падіння у липні-серпні. Це дозволило майже повністю погасити місячні позички Пенсійного фонду з ЄКР, спрямовані на виплату пенсій. Із запозичених 19,3 млрд грн за вересень непогашених позик залишилось 1,13 млрд грн. З початку року залишок непогашених позик ПФУ перед ЄКР складає 13,2 млрд грн, що на 3,9 млрд грн менше, ніж за відповідний період минулого року.

13. Рівень виконання місцевих бюджетів за доходами залишається найвищим за останні чотири роки. За вересень до місцевих бюджетів надійшло 26,2 млрд грн, що на 2,5 млрд грн (на 10,6%) більше, ніж за вересень минулого року. За січень-вересень рівень виконання дохідної частини місцевих бюджетів (без власних надходжень бюджетних установ та міжбюджетних трансфертів) склав 104,4%. Якщо порівнювати із попереднім роком, то зростання доходів становить 19,3% або 40,9 млрд грн.

Таблиця 1: План та факт з виконання державного бюджету у 2021 році, млрд грн

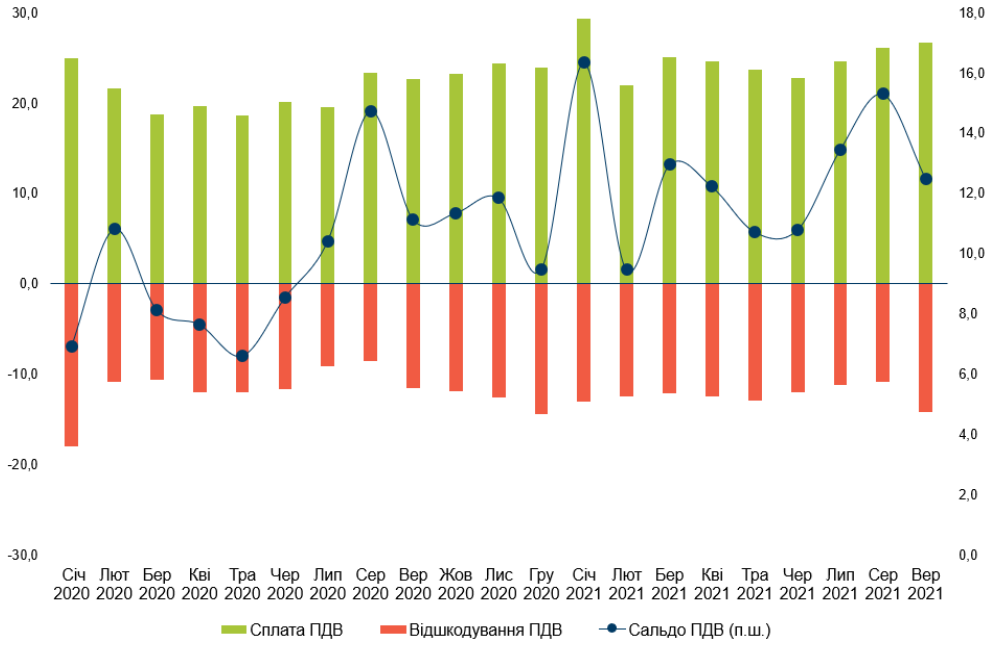
Показник	січень		лютий		березень		квітень		травень		червень		липень		серпень		вересень***	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Доходи, в т.ч.	***54,1***	***57,6***	***66,0***	***67,3***	***89,7***	***94,8***	***97,1***	***94,1***	***104,4***	***107,2***	***79,5***	***84,9***	***74,0***	***75,6***	***116,2***	***118,6***	***82,4***	***83,3***
ПДФО	8,9	8,6	10,4	10,3	10,8	10,7	11,2	11,5	10,7	10,2	12,0	12,4	12,5	11,7	11,2	11,0	11,1	11,6
Податок на прибуток	0,9	0,7	5,0	5,3	23,3	24,7	1,3	1,9	27,3	29,8	1,3	4,7	1,3	2,0	40,2	36,9	5,3	1,5
Рентна плата	2,8	3,1	4,1	4,6	2,9	3,2	3,0	3,1	4,6	4,8	2,8	3,8	2,7	4,2	4,6	6,2	2,9	5,1
«Внутрішній» акциз	3,3	3,8	4,9	4,6	5,9	4,5	5,9	6,2	6,2	5,4	6,2	5,9	6,7	6,3	6,2	6,1	6,6	6,3
«Внутрішній» ПДВ	13,4	16,3	10,5	9,5	10,6	13,0	11,0	12,2	10,5	10,7	10,2	10,8	11,1	13,5	12,4	15,3	12,0	12,5
«Імпортний» ПДВ	20,3	20,2	24,8	24,5	29,6	31,3	26,5	28,4	27,5	26,8	26,7	28,4	27,6	30,0	33,8	33,5	38,0	37,2
Ввізне мито	1,7	2,1	1,9	2,0	2,0	2,5	1,6	1,8	1,8	2,0	1,8	2,1	2,3	2,2	2,4	2,4	2,4	2,5
Видатки	***80,7***	***68,3***	***89,3***	***86,3***	***106,9***	***99,7***	***99,8***	***90,0***	***114,8***	***110,8***	***112,2***	***103,7***	***84,8***	***75,8***	***95,4***	***82,9***	***113,9***	***109,7***
Дефіцит (-)/ профіцит (+)*	***-26,7***	***-10,5***	***-22,6***	***-18,2***	***-17,5***	***-5,4***	***-2,3***	***4,3***	***-9,2***	***-2,0***	***-32,4***	***-18,4***	***-15,0***	***0,6***	***27,6***	***37,1***	***-31,3***	***-26,1***
Джерела фінансування дефіциту																		
Чисті запозичення	28,0	13,3	27,9	9,6	-2,5	-11,0	-3,8	16,3	47,7	-6,2	19,1	6,6	23,9	2,9	1,6	-12,4	-5,5	-15,9
Запозичення	*51,8*	*36,9*	*56,6*	*37,4*	*52,5*	*44,4*	*31,8*	*51,3*	*78,5*	*22,4*	*76,0*	*67,1*	*59,1*	*37,1*	*19,9*	*5,4*	*74,7*	*58,7*
Погашення	*-23,8*	*-23,6*	*-28,7*	*-27,8*	*-55,0*	*-55,5*	*-35,6*	*-35,0*	*-30,8*	*-28,6*	*-56,9*	*-60,5*	*-35,1*	*-34,2*	*-18,3*	*-17,8*	*-80,1*	*-74,6*
Приватизація	0,4	0,2	0,4	0,1	2,4	0,2	0,3	0,1	1,0	0,2	5,0	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	1,6	0,1
Фінансування за активними операціями**	-1,6	-2,9	-5,6	8,5	17,7	16,3	5,8	-20,7	-39,4	8,0	8,3	11,3	-9,2	-2,7	-23,2	-25,3	35,1	41,9

* розмір дефіциту не дорівнює арифметичній різниці між доходами та видатками, оскільки на розмір дефіциту додатково впливає обсяг надання кредитів з державного бюджету, та їх повернення

** інші джерела, в тому числі зміни обсягів депозитів, цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю; зміни обсягів бюджетних коштів; та фінансування за рахунок ЄКР

*Джерело: звітність Державної казначейської служби України; розпис Міністерства фінансів; для *** - оцінка Центру аналізу публічних фінансів та публічного управління КШЕ*

Рис. 1. Динаміка сплати «внутрішнього» ПДВ, бюджетного відшкодування ПДВ (ліва шкала), та сальдо «внутрішнього» ПДВ (права шкала), млрд грн

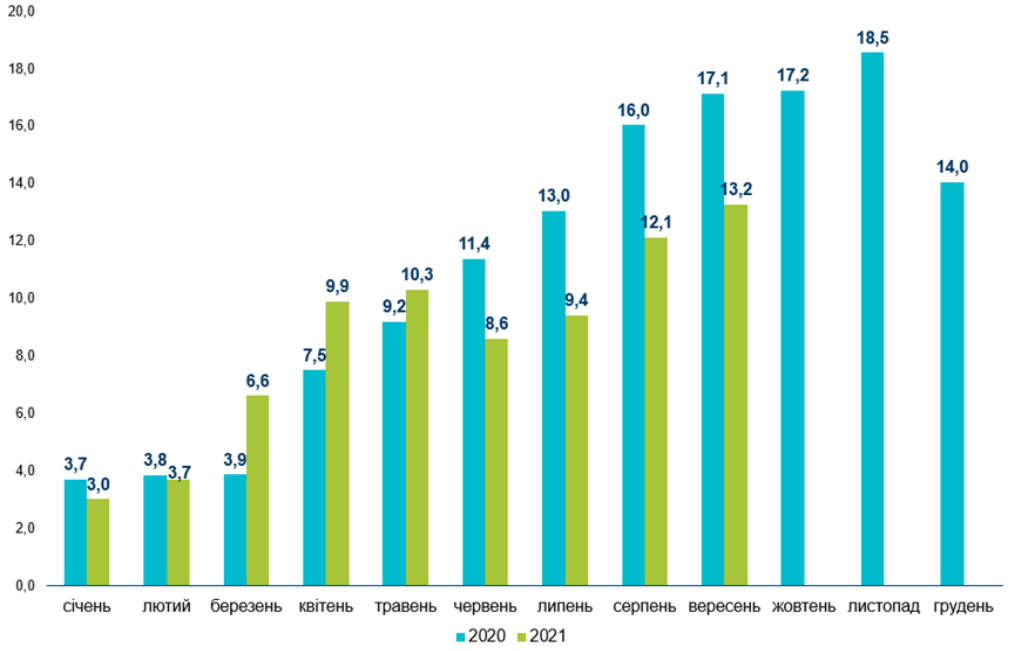
Джерело: Державна казначейська служба України

Таблиця 2: Динаміка надходжень "імпортного" та "внутрішнього" ПДВ та відшкодування ПДВ у 2021 році, млрд грн

Місяць	Всього (план)	Всього (факт)	Внутрішній ПДВ, сальдо (план)	Внутрішній ПДВ, сальдо (факт)	Сплата внутрішнього ПДВ	Відшкодування ПДВ	Сплата імпортного ПДВ (план)	Сплата імпортного ПДВ (факт)
Січень	33,7	36,5	13,4	16,3	29,3	-13,0	20,3	20,2
Лютий	35,3	33,9	10,5	9,5	21,9	-12,5	24,8	24,5
Березень	40,2	44,2	10,6	13,0	25,0	-12,1	29,6	31,3
Квітень	37,5	40,1	11,0	12,2	24,7	-12,4	26,5	27,9
Травень	38,0	37,6	10,5	10,7	23,6	-12,9	27,5	26,8
Червень	36,9	39,2	10,2	10,8	22,8	-12,0	26,7	28,4
Липень	38,7	43,4	11,1	13,5	24,6	-11,1	27,6	30,0
Серпень	41,4	48,8	12,4	15,3	26,1	-10,8	29,0	33,5
Вересень	50,0	49,8	12,0	12,5	26,7	-14,2	38,0	37,2
Жовтень	43,1		11,6				31,5	
Листопад	45,0		12,2				32,8	
Грудень	45,8		12,2				33,6	

Джерело: Державна казначейська служба України, розпис Мінфіну на вересень 2021 р.

Рис. 2. Залишок непогашених позик Пенсійного фонду перед ЄКР, млрд грн

Джерело: Державна казначейська служба України

Автори:

Дарина Марчак, Юлія Маркуц, Дмитро Андрієнко, Владислав Ієрусалимов

Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління КШЕ

* * *

Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління створено Київською школою економіки за підтримки Швеції.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам цього видання і не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції. Відповідальність за вміст публікації несуть виключно автори видання.